

מכגש

לעבודה חינוכית-סוציאלית

גיליון מיוחד בנושא

**נוער לסבי, הומוסקסואלי, טרנסג'נדרי
וביסקסואלי (להט"ב): התבגרות, זהות וסיכון
בתוך חברה הטרוסקסואלית**

עורך-אורח: ד"ר גידי רובינשטיין

כתב עת • גיליון 33

סיוון, תשע"א – יוני 2011

קשרים חברתיים, בריאות נפשית וגיבוש הנטייה המינית בקרב בני נוער וצעירים לסביות, הומואים וביסקסואלים

גיא שילה וריקי סויה

תקציר

המאמר מציג ממצאי מחקר שנערך בקרב 461 בני נוער וצעירים (16–23) הומואים, לסביות וביסקסואלים, ובו נבדקה מידת הניבוי של הקשרים החברתיים שיצרו על בריאותם הנפשית ועל גיבוש נטייתם המינית – קבלתה וחשיפתה לאחרים. מן הממצאים עולה כי המנבאים העיקריים למדדי בריאות הנפש וגיבוש הנטייה המינית הם קשרים חברתיים בקבוצה לנוער להט"בי ומידת שביעות הרצון מקשרים אלה. בשונה מהמצופה, הממצאים מצביעים על כך שקשרים חברתיים באינטרנט נמצאים בקשר שלילי עם בריאות הנפש של המשתתפים במחקר ועם גיבוש נטייתם המינית. לבסוף, בהשוואה בין תתי-קבוצות במדגם, נמצא כי כל מדדי הקשרים הקבוצתיים של ביסקסואלים נמוכים מאלו של הומואים ושל לסביות. ממצאים אלו מדגישים את התפקיד שיש לקבוצות החברתיות של נוער להט"בי ולקשרים החברתיים שמתפתחים בתוכן לבריאות הנפש ולגיבוש הנטייה המינית של נוער זה. בתכנון התערבויות עבורם יש לקחת ממצאים אלה בחשבון, כמו גם את החשיבות שיש לגיבוש מענים ייחודיים לאוכלוסיית הנוער הביסקסואלי.

מילות מפתח: בריאות נפשית, גיבוש נטייה מינית, נוער להט"בי, קשרים חברתיים

משנות השמונים של המאה העשרים התמקד המחקר בתחום הנטייה המינית בהשוואה בין נוער להט"בי לבין נוער הטרוסקסואלי בהקשרים של ממדי בריאות הנפש ומצבי סיכון שונים (D'Augelli, 2006; D'Augelli & Hershberger, 1993).¹ מחקרים אלו הדגישו את מגוון הבעיות הנפשיות והבריאותיות המאפיינות נוער להט"בי: אחוזי התאבדות גבוהים, התעללות מצד בני משפחה וחברים, התנהגות מינית המסכנת בריאותית, שימוש בחומרים פסיכואקטיביים להקלת הבדידות והקשיים הרגשיים ומצוקה נפשית (לדוגמה: Bradford, Ryan & Rothblum, 1994; D'Augelli, 2006; D'Augelli & Hershberger, 1993; Gibson, 1994; Kegeles, Hayes & Coates, 1996; Savin-Williams, 1998; Whitbeck, Chen, Hoyt, Tyler & Johnson, 2004).

¹ המחקר נערך בסיוע ארגון "נוער גאה". החוקרים מודים לארגון על תמיכתו, ולבני הנוער שהשתתפו במחקר – על תרומתם ועזרתם בביצועו.

1 אף שבמאמר זה אין התייחסות לטרנסג'נדרים, נעשה בו שימוש במונח המקובל "להט"ב" (LGBT) המתאר את קהילת הלהט"ב, הומואים, הביסקסואלים והטרנסג'נדרים. לצורך פישוט הטקסט, המונח "נטייה מינית" מתייחס לנטייה מינית הומוסקסואלית, לסבית וביסקסואלית.

בשנים האחרונות נשמעות טענות נגד כיוון מחקרי זה, שמדגיש את מצבי המצוקה של האוכלוסייה הלהט"בית יותר מאשר את הכוחות וגורמי העמידות (resilience) המסייעים לנוער זה להתמודד עם המשימות המיוחדות אותו (Anderson, 1998; Savin-Williams, 2001).

הספרות התאורטית מצביעה על קשרים חברתיים עם קבוצת השווים הלהט"בית כעל אחד המשתנים המשמעותיים והמשפיעים ביותר, הן על העמידות וההתמודדות החיובית עם תהליך גיבוש הנטייה המינית והן על בריאותם הנפשית של בני הנוער (Cass, 1996; Floyd & Stein, 2002). באופן מפתיע, למרות מרכזיותם של הקשרים החברתיים במודלים המתארים את גיבוש הנטייה המינית ובחיי בני נוער להט"בים, מחקרים מועטים בלבד בדקו את מידת ההשפעה שיש לקשרים אלו על בריאותם הנפשית ועל גיבוש נטייתם המינית (Anderson, 1998; Grossman & Kerner, 1998; Vincke & Van-Heeringen, 2004). המחקר הנוכחי מנסה לגשר על פער זה. כמו כן, עקב מיעוט המחקר בקרב אוכלוסיית המיעוטים המיניים בישראל בכלל ובקרב נוער להט"ב בישראל, המחקר מנסה להביא נתונים על מאפייני הנוער הקשורים ל"יציאה מהארון", לקבלת הנטייה המינית, למצוקה ורווחה נפשית, כמו גם למאפייני הפעילות החברתית והקשרים החברתיים.

קשרים חברתיים בתהליך גיבוש הנטייה המינית

מרכזיותם של הקשרים החברתיים, המאפיינים את השלב ההתפתחותי של גיל ההתבגרות, מעוררת קשיים בקרב נוער להט"ב. היעדר דמויות לחיקוי, חוסר היכולת לצפות את תגובות החברים ההטרסקסואלים וחוויות שליליות של התעמרות והתעללות על רקע הנטייה המינית מעצימים את חשיבות הקשרים החברתיים עם חברים החולקים את אותה נטייה מינית ויכולים לספק קבוצת השתייכות ותמיכה (Reynolds & Hanjorgiris, 2007). פטרס (Peters, 1997) ניתח תמות שעלו בקבוצת תמיכה לנוער להט"ב, ומצא כי נושאים רבים שהועלו בקבוצה היו קשורים ל"יציאה מהארון", לתגובות המשפחה והחברים לנטייה המינית ולביסוס קשרים חברתיים בתוך הקבוצה. הוא סיכם, כי השתתפות בקבוצת תמיכה לנוער להט"ב מסייעת בתהליך גיבוש הנטייה המינית ובקבלה העצמית.

מודלים תאורטיים אחדים מציגים כמה שלבים בתהליך גיבוש הנטייה המינית של בני נוער (לדוגמה Cass, 1996; Troiden, 1993). תהליך זה מאופיין על ידי שתי משימות מרכזיות: (א) הגדרה עצמית, אימוץ וקבלה של הנטייה המינית; (ב) ביסוס קשרים חברתיים משמעותיים התומכים בנטייה המינית. על מנת לבסס ולאשר את נטייתם המינית ולהימנע מתגובות שליליות העלולות לאפיין קשרים חברתיים בסביבה החברתית ההטרסקסואלית או במסגרת המשפחתית, ייטו בני הנוער בתהליך זה ליצור קשרים חברתיים בתוך הקהילה הלהט"בית (Wright & Perry, 2006). מודלים אלו (Cass, 1996; Troiden, 1993) שמים דגש על טיב הקשרים החברתיים בקהילה הלהט"בית שאותם יוצרים בני הנוער במהלך גיבוש נטייתם המינית: קשרים שנחווים

שליליים על ידי הנער או הנערה מובילים לקושי בתפיסה העצמית כהומו, לסבית או ביסקסואל ובקבלת הנטייה המינית, בעוד חוויה חיובית של קשרים חברתיים מסייעת בגיבוש דימוי עצמי חיובי ובקבלה עצמית. במחקר שנערך בישראל בקרב גברים הומוסקסואלים בוגרים (Elizur & Mintzer, 2001), נמצא קשר בין הקבלה העצמית של הנטייה המינית לבין סגנון ההתקשרות החברתי של המשתתפים.

קשרים חברתיים ובריאות נפשית

על רקע הנתונים המצביעים על אחוזים גבוהים של אבדנות, שימוש בחומרים ממכרים ובריאות נפשית נמוכה של נוער להט"בי בהשוואה לנוער הטרוסקסואלי, קיים מחקר ענף המסביר את הריבוי בתחלואה נפשית ומצבי סיכון בקרב אוכלוסייה זו. אחת התאוריות הרווחות בספרות המחקר משנות האלפיים להסבר מצבי הסיכון הנפשי של מיעוטים מיניים היא תאוריית לחץ המיעוטים (minority stress theory) (Meyer, 2003, 2007). על פי תאוריה זו, גורמי לחץ פנימיים הקשורים למיעוט שאליו משתייך האדם (כגון חוסר קבלת הנטייה המינית או חשש מתגובות אחרים לנטייה המינית) וגורמי לחץ חיצוניים-חברתיים (אלימות על רקע נטייה מינית, חוויות לחץ חברתי הקשורות לנטייה המינית) הם המשפיעים על בריאותם הנפשית של מיעוטים מיניים (Meyer, 2003). קשרים חברתיים עם הקהילה הלהט"בית, כמו גם גורמי תמיכה וסיוע במשפחה ובחברה, יכולים למתן את ההשפעות הישירות של הלחצים הקשורים להיות האדם חבר בקבוצת מיעוט מיני והמשפיעים על הבריאות הנפשית (Kertzner, Meyer, Frost & Stirrat, 2009). מספר מחקרים שנערכו באוכלוסיית הומואים, לסביות וביסקסואלים בוגרים בארצות הברית, איששו את ההנחה בדבר ההשפעה הממתנת של הקשרים החברתיים וקשר עם הקהילה הלהט"בית על רמות הלחץ והבריאות הנפשית בקרב מיעוטים מיניים (Kertzner et al., 2009; Meyer, 2007). ממצאים אלו חזרו על עצמם במחקרים הספורים שנערכו בקרב נוער להט"בי. במחקר שנערך בהולנד, לדוגמה, נמצא כי הבריאות הנפשית וההערכה העצמית של בני הנוער שהשתתפו במחנה קיץ שכלל קבוצות נוער להט"בי, היו גבוהות יותר מיד לאחר ההשתתפות במחנה וכן במעקב שנערך חצי שנה לאחר מכן מאשר בתקופה שקדמה ליציאה למחנה (Vincke & Van Heeringen, 2004). ממצאים דומים דווחו גם ממחקרו של אנדרסון (Anderson, 1998). הממצאים הראו כי בני נוער הומואים (מתחת לגיל 21) בעלי רשת ענפה של קשרים חברתיים עם נוער להט"בי, קיבלו ציונים גבוהים יותר בהערכה עצמית, בריאות נפשית והישגים בלימודים מאשר נוער בעל רשת חברתית מצומצמת יותר.

מסגרות לקשרים חברתיים לנוער להט"בי בישראל

התנועה לזכויות הלהט"בים והפעילות הקהילתית הממוסדת בישראל צעירות יחסית למדינות מערביות אחרות. בארצות הברית קיימות זה שנים אחרות להט"בים-הטרוסקסואלים (gay straight alliances), אשר פועלות בבתי ספר רבים

ובחסות מערכת החינוך. קבוצות אלו, המאפשרות לבני הנוער מסגרת בטוחה להיכרות ושיח בנושאים הקשורים לנטייה מינית ומשלבות תלמידים להט"בים והטרנסקסואלים ידידותיים (friendly), נמצאו משפרות את הישגי הלימודים, כמו גם את הביטחון העצמי ואת היכולת של המשתתפים להתמודד עם גילויי הומופוביה שבהם הם נתקלים בחברה (Lee, 2002). קבוצות מסוג זה עדיין לא נהוגות בישראל.

בארץ החלו לפעול קבוצות לנוער להט"בי במסגרת ארגוני הקהילה מתחילת שנות התשעים של המאה העשרים. קבוצות נוער אלו, אשר הופעלו על ידי "אגודת ההומואים, הלטביים, הביסקסואלים והטרנסג'נדרים",² ארגון "קל"ף" (קהילה לסבית פמיניסטית), "הבית הפתוח" הירושלמי ו"הפורום החיפאי", שימשו מסגרת חברתית-תומכת לבני נוער וצעירים, בפעילויות שבועיות שהתקיימו בערים הגדולות (תל אביב, ירושלים, חיפה ובאר שבע) (Walzer, 1999). בשנת 2002, נוסד ארגון "נוער גאה", שהחל לרכז את פעילות קבוצות הנוער, תחילה במסגרת האגודה, ולאחר מכן כארגון התנדבותי עצמאי (שילה, 2007; Kama, 2005). הארגון, המונה כיום למעלה מ-30 קבוצות ברחבי הארץ, משתף פעולה עם קבוצות נוער וצעירים מארגונים נוספים ומספק במה לפעילות קבוצתית-חברתית, חוגי העשרה, פורטל אינטרנט ובו פורומים ומידע לנוער ועוד. כמו כן קבוצת בני נוער הפעילים באגודה מארגנים מסיבות המיועדות לנוער להט"בי, והן מתקיימות במרכז הארץ, ולעתים בערים בפריפריה.

האינטרנט, הנמצא בשימוש נרחב, בעיקר על ידי בני נוער וצעירים (Fox, 2005), מאפשר קיומו של קשר וירטואלי וקבלת מידע זמין, ועבור בני נוער להט"בים רבים הוא מהווה חלופה עיקרית, ולעתים יחידה (במיוחד לאלו שלא חשפו עדיין את נטייתם המינית לאחרים), ליצור קשר עם אחרים כמותם (קמה, 2003). האנונימיות, הזמינות, היכולת לתקשר מבלי להזדהות וכן האפשרות להיות בקשר עם אחרים גם במקום המרוחק מחיי קהילה או זמינות לקבוצה חברתית, הופכים את הפורומים והאתרים הקשורים לנוער להט"בי אטרקטיביים במיוחד (Maczewski, 2002; Tikkanen & Ross, 2000). במחקר שניתח תוכני פורום אינטרנט לנוער להט"בי בישראל (מרציאנו, 2009), נמצא כי הפורום מהווה כלי חשוב בקבלת הנטייה המינית, הפרכת סטראוטיפים הקשורים להומוסקסואליות וכן סיוע בתהליכי ה"ציאה מהארון" וביצירת קשרים חברתיים. יתרונותיו של האינטרנט, הן בפורומים לקהילת הלהט"בים הקיימים בו והן בזמינותו ליצירת קשרים, ממקמים אותו כיום כאחת הזירות המרכזיות והמשמעותיות עבור מיעוטים מיניים, להיכרויות (מיניות וחברתיות) ולסיוע במצוקות הקשורות לנטייה המינית (Kama, 2007).

מטרות המחקר והשערות

עקב מיעוט החומר המחקרי על מידת השפעתם של קשרים חברתיים על נוער להט"בי ובשל מרכזיות נושא זה בספרות התאורטית והמלצתם של חוקרים ותאורטיקנים להעמיק בו (Conyne, 1997; DeBord & Perez, 1999), מחקרנו מבקש לבחון את

השפעותיהם של קשרים חברתיים עם קבוצת השווים הלהט"בית על בריאותם הנפשית של בני נוער הומואים, לסביות וביסקסואלים בישראל ועל ממדים הקשורים לגיבוש נטייתם המינית.

על בסיס סקירת הספרות ובחינת המענים החברתיים הקיימים בישראל, זוהו שלוש מסגרות שבהן מתאפשרים קשרים חברתיים לבני נוער: קבוצות חברתיות, מסיבות לנוער להט"בי ופורומים הפונים ללהט"בים ברשת האינטרנט. נוסף על כך, בהתייחס לספרות התאורטית, המצביעה על חשיבות טיב הקשרים החברתיים של נוער להט"בי לבריאותו הנפשית ולגיבוש נטייתו המינית (Wright & Perry, 2006), יבחן המחקר גם את מספר החברים הלהט"בים ואת מידת שביעות הרצון של בני הנוער והצעירים מקשריהם עם חברים אלו. המחקר יבחן את מידת השפעתם של מנבאים אלו על שני ממדים בגיבוש הנטייה המינית: מידת קבלת הנטייה המינית וחשיפתה לאחרים (Elizur & Ziv, 2001), כמו גם על שני ממדי בריאות נפשית: רווחה נפשית ומצוקה נפשית.

השערות המחקר הן: (א) קיים קשר חיובי בין הקשרים החברתיים עם בני נוער להט"בים לבין גיבוש הנטייה המינית: ככל שציוני הנער במדדי הקשרים החברתיים (קשרים חברתיים בקבוצה, במסיבות, באינטרנט, מספר קשרים חברתיים) ושביעות הרצון מהם גבוהים יותר, כך יהיו ציוניהם במדדי קבלת הנטייה המינית וחשיפת הנטייה המינית גבוהים יותר; (ב) קיים קשר חיובי בין הקשרים החברתיים עם בני נוער להט"בים לבין רווחה נפשית: ככל שציוני הנער או הנערה במדדי הקשרים החברתיים גבוהים יותר, כך יהיו גבוהים יותר; (ג) קיים קשר שלילי בין הקשרים החברתיים עם בני נוער להט"בים לבין מצוקה נפשית: ככל שציוני הנער או הנערה במדדי הקשרים החברתיים גבוהים יותר, כך ציוניהם במדד המצוקה הנפשית יהיו נמוכים יותר.

בהיעדר חומר תאורטי המבדיל בין תתי-קבוצות (על בסיס גיל, נטייה מינית ומגדר) בכל הנוגע לקשרים חברתיים ויצירתם בקרב בני נוער וצעירים להט"בים, יבדוק המחקר הנוכחי השערה גישושת בדבר ההבדלים שבין גברים לנשים, בין ביסקסואלים להומואים או לסביות ובין בני נוער (עד גיל 18) לצעירים (מגיל 19 ומעלה) בכל מדדי המחקר.

שיטה

אוכלוסיית המחקר

נתוני מחקר זה מהווים חלק מנתונים שנאספו במחקר רחב היקף, שבחן היבטים שונים הקשורים לבריאות נפשית וגיבוש נטייה מינית בקרב נוער להט"בי. במחקר השתתפו 461 בני נוער, נערים ונערות, גילאי 16–23 ($M=18.23$, $SD=1.83$), המגדירים עצמם כהומואים, לסביות וביסקסואלים. 339 מהנבדקים – 73.5% מהמדגם – הגדירו עצמם כהומואים או לסביות; 122 נבדקים – 26.5% מהמדגם – הגדירו עצמם כביסקסואלים. רוב המשתתפים היו יהודים ($n=433$, 93.9%) וחילונים ($n=339$, 85%).

מיעוט המשתתפים הגדירו עצמם כמסורתיים ($n=62$, 13.5%) ודתיים ($n=7$, 1.5%). רוב המשתתפים נולדו בישראל ($n=413$, 89.5%), מיעוטם נולדו בארצות הברית או באירופה ועלו לישראל ($n=47$, 10.3%). המדגם כלל משתתפים מ-121 יישובים שונים בישראל, המייצגים את מגוון הנפות והאזורים הגאוגרפיים במדינה (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2009). רוב המשתתפים גרו בבית הוריהם ($n=416$, 90.2%) ומבין 259 המשתתפים שגילם מתחת ל-18, רובם ביקרו בבית הספר ($n=228$, 88%). הגיל הממוצע לחשיפת הנטייה המינית לחברים קרובים היה 16.08 שנים ($n=420$, $SD=1.83$), ו-16.6 להורים ($n=286$, $SD=1.92$).

הליך המחקר ואיסוף הנתונים

הליך המחקר אושר על ידי ועדות אתיקה של אוניברסיטת תל-אביב וארגון "נוער גאה". בשל הקושי בעריכת דגימה מייצגת באוכלוסיית להט"ב (Diamond & Savin-Williams, 2003; Meyer & Wilson, 2009; Sell, 2007), נערכה דגימת נוחות שכללה שני מקורות דגימה:

א. קבוצות חברתיות: 22 קבוצות חברתיות בארגון "נוער גאה", ב"בית הפתוח" הירושלמי ובאגודה (שהיוו בעת עריכת המחקר את כלל הקבוצות החברתיות בישראל), הסכימו להשתתף במחקר. בין החודשים אפריל ליוני 2006, חולקו 400 שאלונים לקבוצות השונות. 230 שאלונים מלאים הוחזרו (49%). מבין השאלונים המלאים, 43 נפסלו בשל מספר רב של פריטים חסרים. 187 שאלונים נמצאו מתאימים לניתוח.

ב. דגימת אינטרנט: אותרו חמישה פורומים ברשת האינטרנט הפונים לנוער להט"ב (לדוגמה "פורום זהות מינית" ו"פורום להומואים צעירים" באתר "תפוז"), ומנהליהם הסכימו לאפשר לגולשים להשתתף במחקר. נבנה שאלון אינטרנט, זהה לשאלון שחולק בקבוצות, שיאפשר מילוי עצמי על ידי הגולשים בפורומים שהסכימו להשתתף במחקר. במהלך אוקטובר 2006, מולאו 399 שאלונים. מתוכם, 94 נפסלו בשל מספר רב של פריטים חסרים. 31 שאלונים נוספים נפסלו כיוון שתאריך הלידה (יום, חודש ושנה) של הממלאים היה זהה לזה של שאלונים שחולקו בקבוצות, עובדה העלולה להצביע על מילוי של שני השאלונים על ידי אותו משתתף. בסוף התהליך, נמצאו 274 שאלונים שהתאימו לניתוח.

בסיום הליך איסוף הנתונים, נמצאו 461 שאלונים שהתאימו לניתוח, מתוכם 40.8% מתוכם שאלונים ידניים ו-59.2% שאלוני אינטרנט. כאמור, שני השאלונים היו זהים מבחינת המבנה והשאלות. בשניהם הוזמנו בני נוער גילאי 16–23 לקחת חלק במחקר שמטרתו ללמוד על היבטים בחייהם של בני נוער וצעירים להט"בים בישראל. הודגש כי מילוי השאלון הוא אנונימי וכי הפרטים הנאספים בו הם לצורכי מחקר בלבד. המשתתפים חתמו (או סימנו "איקס" בשאלון האינטרנט) על טופס הסכמה מדעת, המצהיר כי קראו את ההקדמה וכי הם מסכימים להשתתף במחקר. אחד החסרונות בדגימת מיעוטים מיניים בקבוצות חברתיות הוא שבדרך כלל המשתתפים בקבוצות

אלו נמצאים בשלבים מתקדמים בגיבוש נטייתם המינית ורובם "מחוץ לארון", עובדה היוצרת הטיה במדגם (Sell, 2007). בהשוואת נתוני המשתתפים שמילאו את השאלונים במחקר הנוכחי, לא נמצאו הבדלים מובהקים במשתנים הדמוגרפיים וברוב משתני המחקר, למעט במשתנה חשיפת הנטייה המינית ($t(459) = 3.36, p < .01$), עובדה המצביעה על כך שלשיטות הדגימה שנערכו יתרון בהגעה למדגם הטרוגני של משתתפים מבחינת חשיפת הנטייה המינית: משתתפים בדגימת האינטרנט היו יותר "בארון" ($M=3.16, SD=.94$), בהשוואה למשתתפים מהקבוצות החברתיות ($M=3.45, SD=.85$). אחד החסרונות הבולטים בדגימה באמצעות האינטרנט הוא יצירת מדגם מוטה, הקשור ליכולת הנגישות של האוכלוסייה למחשב ולרשת האינטרנט (Meyer & Wilson, 2009). סביר שלסיבה זו השפעה מועטה במחקר הנוכחי, בשל העובדה שאוכלוסיית המחקר היא נוער וצעירים, הידועים כאוכלוסייה בעלת נגישות גבוהה למחשב ולאינטרנט והמשתמשת בהם רבות (Fox, 2005). כמו כן, נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2009) מעידים כי 92% מבני הנוער והצעירים בישראל (עד גיל 25) משתמשים במחשב ובאינטרנט על בסיס יומי.

כלים

לצורך תיקוף השאלונים במחקר, נערך ניתוח גורמים אישושי (confirmatory factor analysis) בעזרת תכנת Amos. ניתוח זה, מאפשר בדיקת התאמת הנתונים למודל ההיררכי של הכלים ומאשש קיומו של גורם נסתר (latent variable) המייצג את הפריטים הנבדקים בשאלון (Byrne, 2001).

שאלון דמוגרפי – השאלון מספק נתונים על גיל, מין, מוצא הנבדק וההורים, שנת עלייה, עיר מגורים, מגורים בבית (כן או לא; באיזה גיל עזבו) השכלה, שירות צבאי. השאלון הדמוגרפי כלל הגדרת הנטייה המינית הנוכחית של המשתתפים. בפריט זה, נשאל המשיב כיצד הוא מגדיר את נטייתו המינית, מבין חמש אפשרויות: (א) הומו או לסבית; (ב) ביסקסואל, אך עם נטייה להומוסקסואליות או לסביות; (ג) ביסקסואל; (ד) ביסקסואל עם נטייה להטרוסקסואליות; (ה) הטרוסקסואל (D'Augelli, Pilkington, & Hershberger, 2002).

בריאות נפשית – נבדקה על ידי שאלון בריאות נפשית (MHI Mental Health Inventory) (Veit & Ware, 1983), שאלון דיווח עצמי בן 38 פריטים, המודד ממדי רווחה נפשית (psychological well-being) ומצוקה נפשית (psychological distress). על הנבדק לבטא את מידת הסכמתו לכל פריט, בסולם ליקרט בן חמש דרגות, הנע בין 1 ("מסכים מאוד") לבין 5 ("לא מסכים כלל"). השאלון מורכב ממדד רווחה נפשית, שהוא סיכום ציוני 13 פריטים הנוגעים לרווחה נפשית ונע בין 13–78 (ציון גבוה מציין רווחה נפשית גבוהה), וממדד מצוקה נפשית, המורכב מסיכום ציוני 25 פריטים הנוגעים למצוקה נפשית ונע בין 25–150 (ציון גבוה מציין מצוקה נפשית גבוהה). השאלון תורגם לעברית על ידי פלוריאן ודרורי (1990), אשר מצאו אישוש לתוקף המבני והחיצוני של השאלון באוכלוסייה הישראלית. ניתוח גורמים אישושי שבוצע במחקר הנוכחי הצביע על מידת התאמה נאותה של המודל ההיררכי (שבו

שני גורמים – מצוקה נפשית ורווחה נפשית) לנתונים: $\chi^2(483, N=461) = 1079.89, p < .001$ (goodness of fit index [GFI] = 0.878, comparative fit index [CFI] = 0.943, root-mean-square error of approximation [RMSEA] = 0.052). במחקר נמצאו מדדי מהימנות גבוהים לסולמות המרכיבים את מדד הבריאות הנפשית: $\alpha = .92$ לסולם הרווחה הנפשית ו- $\alpha = .96$ לסולם המצוקה הנפשית.

שאלון קבלת ההומוסקסואליות (Bell & Weinberg, 1978) – השאלון כולל עשר שאלות דיווח עצמי, שמנוסחות כהיגדים הקשורים בקבלה עצמית של נטייה הומוסקסואלית. על הנבדק לבטא את מידת הסכמתו לכל היגד בסולם ליקרט בן חמש דרגות, הנע בין 1 ("כלל לא") לבין 5 ("במידה רבה מאוד"). ציון מידת קבלת ההומוסקסואליות מתקבל מחישוב ממוצע התשובות לכל הפריטים), ונע בין 1–5 (ציון גבוה מצביע על מידת קבלה גבוהה של הנטייה המינית). השאלון תורגם לעברית (מינצר, 1998) ונעשה בו שימוש באוכלוסיה בוגרת של הומואים. ניתוח גורמים אישושי שבוצע במחקר הנוכחי הצביע על מידת התאמה נאותה של הנתונים למודל החד-גורמי:

$\chi^2(32, N=461) = 115.94, p < .001$ (goodness of fit index [GFI] = 0.951, comparative fit index [CFI] = 0.948, root-mean-square error of approximation [RMSEA] = 0.076). בבחינת מהימנות השאלון נמצאה מהימנות $\alpha = .84$, המציינת עקיבות פנימית טובה.

שאלון חשיפת נטייה מינית (רביץ, 1981) – השאלון כולל 20 שאלות, הבודקות חשיפה מילולית והתנהגותית כהומו, לסבית או ביסקסואל בפני דמויות שונות ובנסיבות מגוונות. השאלון מורכב משלושה חלקים: החלק הראשון כולל ארבע שאלות דיכוטומיות: הנבדק נשאל בנוגע לארבע דמויות (אב, אם, חבר הטרוסקסואל, חברה הטרוסקסואלית) – האם סיפר להן על נטייתו המינית ובאיזה גיל. הנבדק מקבל ציון הנע מ-0 ("לא סיפרתי אף לאחת מהדמויות") עד 4 ("סיפרתי לכל ארבע הדמויות"); החלק השני כולל תשעה היגדים הנוגעים לחשיפה מילולית של הנטייה המינית בפני חבר או חברה הטרוסקסואלים. על הנבדק לדווח על המידה שבה הוא סיפר בעבר או מספר כיום על כל אחד מההיגדים לחבר כזה, על סולם ליקרט בן חמש דרגות, הנע בין 1 ("לא מספר כלום") ל-5 ("מספר הכול"). החלק השלישי כולל שבעה היגדים הנוגעים לחשיפה התנהגותית של הנטייה המינית. על הנבדק לדווח באיזו מידה הוא מקיים התנהגויות שונות הקשורות לנטייתו המינית בנסיבות חברתיות, על סולם ליקרט בן חמש דרגות, הנע בין 1 ("אף פעם") לבין 5 ("בדרך כלל"). במחקר הנוכחי, הוסב הפריט "אני נוהג להופיע עם בן זוג או בת זוג אינטימיים באירועים חברתיים במקום העבודה" ל"אני נוהג להופיע עם בן זוג או בת זוג אינטימיים באירועים חברתיים בבית הספר/בצבא", כך שיותאם לסביבתם החברתית של בני הנוער והצעירים. ציון חשיפת הנטייה המינית מתקבל מחישוב ממוצע התשובות בשלושת חלקי השאלון ונע בין 1–5 (ציון גבוה מצביע על מידת חשיפה גבוהה של הנטייה המינית). ניתוח גורמים אישושי שבוצע במחקר הנוכחי, התאמת מודל שלושת הגורמים לנתונים הייתה נאותה (Hu & Bentner, 1999): $\chi^2(53, N=461) = 502.41, p < .001$ (goodness of fit index [GFI] = 0.898, comparative fit index [CFI] = 0.936, root-mean-square error of approximation [RMSEA] = 0.069).

בבחינת מהימנות השאלון במחקר נמצאה מהימנות $\alpha=.91$, המציינת עקיבות פנימית גבוהה.

מדד קשרים חברתיים להט"בים – מדד שחובר לצורך המחקר הנוכחי. השאלון כולל תשעה היגדים, הנוגעים לשלושה סוגים של מסגרות חברתיות שבהן מתאפשרים קשרים חברתיים של נוער להט"בי (קבוצה חברתית, פורומים באינטרנט ומסיבות). עבור כל מסגרת נשאלות שלוש שאלות: מידת ההשתתפות במסגרת החברתית (לדוגמה: "אני משתתף/השתתפתי בקבוצה חברתית לנוער גאה"), מידת הפעילות האקטיבית במסגרת החברתית (לדוגמה: "אני משתתף בצורה פעילה, כתיבת הודעות, לא רק קריאה, בפורומים באינטרנט המיועדים לנוער גאה") והמידה שבה הנבדק מכיר חברים הומואים או לסביות דרך המסגרת החברתית (לדוגמה: "אני יוצר קשרים חברתיים, לא לסקס, עם הומואים ולסביות במסיבות"). התשובות להיגדים ניתנות על סולם ליקרט בן חמש דרגות, הנע בין 1 ("אף פעם") לבין 5 ("בדרך כלל"). ניתוח גורמים אישושי שבוצע, הצביע על כך שפריט אחד (היכרות של חברים דרך האינטרנט) הראה טעינות הנמוכה מ-0.1 על גורם הקשרים החברתיים. לאחר הורדת פריט זה, נבדק מודל מחקרי בן שלושה גורמים: פעילות חברתית קבוצתית, פעילות חברתית במסיבות ופעילות חברתית באינטרנט. בבדיקת מודל זה, כל הפריטים הראו טעינות מובהקת ($p<.01$) על הגורם היחיד, וכל טעינויות הפריטים היו גבוהות מ-0.40. כמו כן, התאמת המודל התלת-גורמי הייתה נאותה (Hu & Bentner, 1999): $\chi^2(19, N=461) = 64.74, p<.001$ (goodness of fit index [GFI] = 0.966, comparative fit index [CFI] = 0.971, root-mean-square error of approximation [RMSEA] = 0.078). בדיקת המהימנות הניבה מקדמים סבירים עד טובים מאוד: $\alpha=.91$ למדד הפעילות החברתית הקבוצתית, $\alpha=.76$ למדד הפעילות החברתית במסיבות ו- $\alpha=.77$ למדד הפעילות החברתית באינטרנט. על בסיס ממצאים אלו חושבו שלושה סולמות: סולם פעילות חברתית קבוצתית, המורכב מממוצע התשובות לשלושת הפריטים הקשורים לפעילות זו; סולם פעילות חברתית במסיבות, המורכב מממוצע התשובות לשלושת הפריטים הקשורים לפעילות זו; סולם פעילות חברתית באינטרנט, המורכב מממוצע שני הפריטים העוסקים בפעילות זו. ציוני שלושת הסולמות נעים בין 1–5 (ציון גבוה מעיד על פעילות חברתית גבוהה במסגרת). במחקר נעשה שימוש בכל שלושת תתי-הסולמות.

מספר חברים להט"בים – פריט בודד, שבו מתבקשים הנבדקים לציין את מספר החברים הלהט"בים שיש להם. התשובות הן על סולם בן חמש דרגות, הנע בין 1 ("אין לי כלל חברים להט"ב") לבין 5 ("מעל 10 חברים להט"ב"). ציון גבוה מצביע על מספר רב של חברים להט"ב.

שביעות רצון מקשרים עם להט"בים – פריט בודד, השואל על מידת שביעות הרצון של הנבדק מהקשרים החברתיים שיש לו עם להט"בים. התשובה לשאלה זו היא על סולם בן חמש דרגות, הנע בין 1 ("לא מרוצה כלל") לבין 5 (מרוצה מאוד). ציון גבוה מצביע על שביעות רצון גבוהה מקשרים חברתיים עם להט"בים.

ממצאים

מאפייני קשרים חברתיים, בריאות נפשית וגיבוש נטייה מינית של נוער וצעירים הומואים, לסביות וביסקסואלים

הממצאים הראו כי רוב בני הנוער והצעירים במדגם חושפים את נטייתם המינית לאחרים ($M=3.28$, $sd=.91$) ומעידים על מידת קבלה גבוהה של הנטייה המינית ($M=4.20$, $sd=.65$). התפלגות מדדי הבריאות הנפשית והשוואתם לאמות מידה של מדדים אלו עבור אוכלוסיית בני נוער (פלוריאן ודרורי, 1990) מצביעים על כך שבני הנוער במחקר הנוכחי הם בעלי ציוני בריאות נפשית כללית גבוהים בממוצע ($M=150.56$, $sd=33.1$), ציוני רווחה נפשית ממוצעים ($M=47.13$, $sd=12.5$) וציוני מצוקה נפשית ממוצעים אף הם ($M=71.12$, $sd=22.8$). בהתייחס לפעילות חברתית, הממצאים מראים כי 30.4% ממשתתפי המדגם לא השתתפו מעולם בקבוצה חברתית לנוער הומו-לסבי, לעומת 39.9% אשר פעילים בקבוצה כזו בתדירות גבוהה; 32.5% אינם יוצאים למסיבות המיועדות לקהילה ההומו-לסבית, לעומת כשליש מהמדגם (27.3%) אשר משתתפים במסיבות אלו בתדירות גבוהה. הפעילות הנפוצה ביותר היא גלישה באינטרנט, ורק 3% מקרב המדגם הנוכחי אינם גולשים בפורומים המיועדים לנוער להט"בי, לעומת כשני שלישים מהמדגם (69.2%) שמשתמשים בפורומים אלו בתדירות גבוהה. עם זאת, נראה כי למרות העובדה שכשליש מבני הנוער אינם משתתפים בפעילות חברתית מוגדרת לנוער להט"בי (המסגרות הקיימות כיום לבילוי ופנאי ולהיכרות חברתית לנוער ההומו-לסבי בישראל הן מסיבות וקבוצות חברתיות), לרוב בני הנוער חברים וחברות הומואים ולסביות; רק 3% מהמדגם הנוכחי ציינו כי אין להם אף חבר או חברה להט"בים בני גילם, ואילו ל-42% מהמדגם יש למעלה מעשרה חברים וחברות להט"בים. אין בידינו מידע מה מספר החברים הוויזואליים מבין אלו שצינו המשיבים (כלומר חברים שעמם קיים קשר אינטרנטי בלבד), לעומת מספר החברים שעמם מתקיימים מפגשים פנים אל פנים. 77% מהמדגם הנוכחי הביעו שביעות רצון גבוהה מקשריהם החברתיים עם להט"בים, ואילו 8.4% ציינו כי אינם מרוצים מקשריהם החברתיים עם להט"בים. מניתוח ציוני מדדי המצוקה הנפשית והרווחה הנפשית של בני הנוער שמשתתפים בקבוצה חברתית (בתדירות כלשהי) ובני הנוער שאינם משתתפים בקבוצה חברתית כלל, עולה כי בשני המקרים ציוניהם של בני הנוער מגוונים: בקרב בני הנוער שמשתתפים בקבוצה חברתית בתדירות כלשהי ($N=321$) טווח ציוני המצוקה הנפשית הוא 25–144 והחציון 69, וטווח ציוני הרווחה הנפשית – 14–78 והחציון 48; בקרב בני הנוער שאינם משתתפים בקבוצה חברתית ($N=140$), טווח ציוני המצוקה הנפשית הוא 28–138 והחציון 69.5, וטווח ציוני הרווחה הנפשית – 14–75 והחציון 47.5.

קשרים בין המשתנים

לוח 1 מציג את הממוצעים, סטיות התקן והקשרים (מתאמי פירסון) בין משתני המחקר. ניתן לראות, כי בין מרבית המדדים נמצאו קשרים מובהקים והמתאמים נמצאו בכיוון המצופה. כמצופה, נמצאו קשרים מובהקים בין משתני הקשרים החברתיים במסגרות

השונוות (קבוצות חברתיות, מסיבות ואינטרנט) ובינן לבין מספר החברים הלהט"בים ושביעות הרצון מקשרים אלו. כמו כן, כמצופה, נמצאו קשרים מובהקים בין משתני הקשרים החברתיים במסגרות השונות, מספר החברים הלהט"בים ושביעות הרצון מקשרים אלו לבין משתני קבלת הנטייה המינית וחיפית הנטייה המינית. נמצאו קשרים מובהקים בין מדד הרווחה הנפשית למרבית משתני הקשרים החברתיים שנבדקו, למעט קשרים חברתיים באינטרנט. שלא כמצופה, לא נמצאו קשרים מובהקים בין מדד המצוקה הנפשית לבין אחד ממשתני הקשרים החברתיים במסגרות השונות (קבוצות חברתיות, מסיבות ואינטרנט); יתרה מזו, כיוון הקשר בין המצוקה הנפשית לבין קשרים חברתיים באינטרנט נמצא חיובי.

לוח 1: סטטיסטיקה תיאורית וקשרים בין משתני המחקר (N=461)

משתנה	M	SD	1	2	3	4	5	6	7	8
1. קשרים חברתיים בקבוצה	2.99	1.46	1							
2. קשרים חברתיים במסיבות	3.05	1.06	.37**	1						
3. קשרים חברתיים באינטרנט	3.60	1.11	.31**	.16**	1					
4. מספר חברים להט"בים	3.92	1.15	.50**	.46**	.18**	1				
5. שביעות רצון קשרים להט"בים	3.97	1.03	.32**	.29**	.25**	.52**	1			
6. קבלת הנטייה המינית	4.20	0.65	.19**	.18**	.11*	.12**	.23**	1		
7. חשיפת הנטייה המינית	3.28	0.91	.40**	.32**	.10*	.44**	.32**	.33**	1	
8. רווחה נפשית	47.13	12.5	.27**	.12*	.02	.20**	.20**	.21**	.25**	1
9. מצוקה נפשית	71.12	22.8	-.17**	-.04	.03	-.07	-.13**	-.22**	-.16**	-.73**

* $p < .05$, ** $p < .01$

בדיקת השערות המחקר

לצורך בדיקת ההשערות נערכו ניתוחי רגרסיה רב-משתנית. הניתוח בוצע ארבע פעמים: בכל פעם הוכנס למשוואת הרגרסיה משתנה תלוי אחר (רווחה נפשית, מצוקה נפשית, קבלת נטייה מינית, חשיפת נטייה מינית), בעוד המנבאים נשארו זהים וכללו את משתני הקשרים החברתיים במסגרות השונות (קבוצות חברתיות, מסיבות ואינטרנט), מספר החברים הלהט"בים ושביעות הרצון מקשרים עם להט"בים. לוח 2 מציג את ממצאי ניתוחי הרגרסיה שנערכו.

מערך המנבאים נמצא מובהק סטטיסטית לכל המדדים שנבדקו. בהתאם למשוער, קשרים חברתיים בקבוצה נמצאו בעלי קשר מובהק עם כל המדדים ובעלי הקשר המובהק הגבוה ביותר בין כלל המנבאים עבור מדדי הבריאות הנפשית (רווחה נפשית ומצוקה נפשית). בהתאם למשוער, שביעות הרצון מקשרים חברתיים נמצאה בעלת קשרים מובהקים עם כל המדדים ובעלת הקשר הגבוה ביותר עם מדד קבלת הנטייה המינית.

הקשרים החברתיים במסיבות נמצאו בעלי קשר מובהק רק לחשיפת הנטייה המינית, ומבין כל המנבאים קשר זה נמצא הגבוה ביותר. מספר החברים להט"בים נמצא אף הוא בקשר מובהק רק למשתנה חשיפת הנטייה המינית. הקשרים החברתיים באינטרנט לא נמצאו מנבאים אף אחד מהמשתנים שנבדקו, ונוסף על כך, כיוון הקשר שלהם עם משתני הרווחה הנפשית, המצוקה הנפשית וחשיפת הנטייה המינית נמצא הפוך מהמצופה: ככל שהציון במדד הקשרים החברתיים באינטרנט גבוה יותר, כך הרווחה הנפשית וחשיפת הנטייה המינית נמוכים יותר והמצוקה הנפשית גבוהה יותר. מערך המנבאים מסביר 25% מהשונות של מדד חשיפת הנטייה המינית, ובמדדים האחרים (רווחה נפשית, מצוקה נפשית וקבלת הנטייה המינית) הוא מסביר פחות מ-10% מהשונות.

לוח 2: ניתוחי רגרסיה לבדיקת השפעת מנבאי הקשרים החברתיים על מדדי הבריאות הנפשית, קבלת הנטייה המינית וחשיפתה (N=461)

משתנה	רווחה נפשית F (5, 455)			מצוקה נפשית F (5, 458)			קבלת נטייה מינית F (5, 455)			חשיפת נטייה מינית F (5, 455)		
	β	SE	B	β	SE	B	β	SE	B	β	SE	B
קשרים חברתיים בקבוצה	.23**	.63	2.69	-.17**	1.18	-3.76	.10*	.03	.04	.11*	.03	.07
קשרים חברתיים במסיבות	.01	.47	.06	-.02	.89	-.28	.09	.03	.05	.23**	.04	.19
קשרים חברתיים באינטרנט	-.04	.55	-.45	.08	1.03	1.56	.04	.03	.02	-.05	.04	-.04
מספר חברים להט"בים	.03	.67	.36	-.07	1.25	-.14	.01	.04	.01	.21**	.04	.16
שביעות רצון מקשרים להט"בים	.12*	.67	.15	-.14*	1.24	-3.01	.16*	.04	.10	.13*	.04	.11
F	8.72**			4.02**			7.34**			29.85**		
R ²	.09			.05			.01			.25		

* $p < .05$, ** $p < .01$

לבדיקת ההשערה בדבר ההבדלים במדדי הקשרים החברתיים בין המשתתפים על בסיס מגדר, נטייה מינית וגיל, נערכו מבחני t למדגמים בלתי תלויים (לוח 3). הנתונים מצביעים על הבדל מובהק בין נערים לנערות במדד קשרים חברתיים בקבוצה ובמדד שביעות הרצון מקשרים עם נוער להט"בי – נערים משתתפים יותר, יוצרים קשרים חברתיים רבים יותר ופעילים יותר בקבוצה לנוער להט"בי בהשוואה לנערות, והם מביעים שביעות רצון נמוכה יותר מנערות מן הקשרים שלהם עם נוער להט"בי. בהשוואה בין בני נוער (עד גיל 18) לבין צעירים (גילאי 19–23), נמצא הבדל מובהק רק במדד קשרים חברתיים במסיבות, המצביע על כך שהשתתפות במסיבות של להט"בים ויצירת קשר חברתי בהן גבוהות יותר אצל צעירים לעומת בני נוער. בהשוואה בין הומואים ולסביות לבין ביסקסואלים, נמצאו הבדלים מובהקים בכל המדדים: ביסקסואלים משתתפים פחות ויוצרים קשרים חברתיים פחותים בקבוצות, במסיבות ובאינטרנט, יש להם חברים להט"בים מעטים יותר, והם מביעים שביעות רצון נמוכה יותר מהקשרים עם להט"בים מאשר הומואים ולסביות.

לוח 3: השוואת ציוני מדדי הקשרים החברתיים בין המשתתפים על בסיס מגדר, נטייה מינית וגיל

	גיל				נטייה מינית				מגדר			
	19 ומעלה (N=167)		עד 18 (N=294)		ביסקסואלים (N=122)		הומואים/לסביות (N=339)		נשים (N=228)		גברים (N=233)	
	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M
t	1.46	2.83	1.43	3.09	1.35	2.45	1.43	3.19	1.42	2.61	1.38	3.34
1.85					5.07**				5.68**			
-2.84*	1.10	3.24	1.03	2.95	.95	2.81	1.08	3.14	.67	3.02	1.10	3.08
					3.20*							
.07	1.15	3.60	1.09	3.61	1.06	3.40	1.13	3.68	-64	3.63	1.18	3.57
					2.34*							
.16	1.14	3.91	1.16	3.93	1.24	3.57	1.09	4.05	.88	3.87	1.14	3.96
					3.90**							
-1.15	1.00	4.04	1.07	3.93	1.13	3.81	1.00	4.03	-2.34*	4.09	1.06	3.86
					1.96*							

*p<.05 , **p<.01

דין

נוכח מרכזיותם של קשרים חברתיים בקרב נוער להט"בי בתאוריות העוסקות בגיבוש הנטייה המינית ונוכח מיעוט המחקר בתחום זה, ביקש מחקרנו לבחון לעומק את מידת השפעתם של קשרים חברתיים במסגרות שונות על מדדי גיבוש נטייה מינית ובריאות נפשית של בני נוער וצעירים הומואים, לסביות וביסקסואלים, וכן לבחון גם את השפעת שביעות הרצון מקשרים אלו על אותם מדדים.

הקשר בין קשרים חברתיים ובריאותם הנפשית של בני הנוער

הממצאים מצביעים על מרכזיותם של שני משתנים המשפיעים על בריאותם הנפשית של בני הנוער: יצירת קשרים חברתיים בקבוצת נוער להומואים, לסביות וביסקסואלים ושביעות הרצון מהקשרים החברתיים. מן הממצאים ניתן להסיק, כי ככל שבני הנוער פעילים יותר בקבוצה חברתית (הן מבחינת תדירות, הן מבחינת יצירת קשרים חברתיים בה והן מבחינת פעילות אקטיבית בקבוצה [ראו פרק כלים]), כך עולה רווחתם הנפשית ופוחתת מצוקתם הנפשית. ממצאים אלו עקיבים עם מחקרים ספורים קודמים שנערכו (Anderson, 1998; Vincke & Van Heeringen, 2006). בהתאם להשערות תאוריית לחץ המיעוטים (Meyer, 2003, 2007), ניתן להסיק כי השתתפות בקבוצה חברתית מסייעת לבני הנוער בהתמודדות עם מתחים ולחצים הקשורים לנטייתם המינית; זאת משום שהיא ממתנת השפעת חוויות שליליות שאותן חווים בני הנוער בהיותם מיעוט מיני, על בריאותם הנפשית. במחקר הנוכחי לא נבדקו רמות הלחץ וחוויות חברתיות שליליות שאותן חווים בני הנוער, אולם מחקרים שנערכו בשנים האחרונות מצביעים על אחוזים גבוהים של גילויי הומופוביה שבני נוער וצעירים בישראל חווים, הן במסגרת בית הספר והן במסגרת השירות הצבאי (שילה ופזמוני לוי, 2008; שילה, פזמוני-לוי, קמה, לביא ופנחס, 2006; Pizmony-Levi, Shilo & Pinhasi, 2009). זאת ועוד, גיוסם של חלק נכבד מהצעירים להט"בים לשירות צבאי שבמסגרתו לא תמיד מתאפשרת שמירה על קשר חברתי רציף עם חברים להט"בים שרכשו לפני הגיוס, עלולה להוסיף על המצוקה הקשורה לגילויי הומופוביה שהם חווים במסגרת הצבאית (שילה ועמיתים, 2006). הסבר חלופי אפשרי לממצאים הוא שבריאותם הנפשית הגבוהה של בני הנוער היא המובילה אותם להשתתפות בקבוצה חברתית, הדורשת כוחות נפשיים ויכולות חברתיות. אולם הנתונים מצביעים על כך שבקרב אלו המשתתפים בקבוצה חברתית ישנם בני נוער מגוונים, בעלי טווח רחב של מצוקה נפשית ורווחה נפשית. נתונים אלו מרמזים כי גם בני נוער החשים מצוקה נפשית גבוהה ורווחה נפשית נמוכה משתתפים בקבוצות החברתיות, ואף ייתכן שהקבוצות החברתיות מהוות מענה לקשיים שהם חווים. בשל מרכזיות הקשרים החברתיים בחייהם של בני נוער בכלל, ונוכח המקום המרכזי שהם תופסים במודלים תאורטיים לגיבוש נטייה מינית (Cass, 1996; Troiden, 1993), אנו ממליצים לחקור בעתיד את תפקידם של הקשרים החברתיים במודל לחץ המיעוטים בקרב בני נוער (בבדיקה שתכלול במקביל גם את משתני הלחץ של בני הנוער); ייתכן שבשונה מלהט"בים מבוגרים, קיימת בקרב הצעירים השפעה ישירה של הקשרים הקבוצתיים על הבריאות הנפשית, ולא רק השפעה ממתנת לחוויות לחץ

המיעוטים. המחקר הנוכחי, שבחן את ההשפעה הישירה, מצביע על כך ששני הגורמים שחשוב לבחנם בהקשר זה בקרב בני נוער, הם השתתפות בקבוצה של נוער להט"בי ושביעות הרצון מהקשרים החברתיים.

הקשר בין קשרים חברתיים וגיבוש הנטייה המינית

קשרים חברתיים בקבוצה ושביעות הרצון מהקשרים החברתיים נמצאו מנבאים גם את שני מדדי גיבוש הנטייה המינית שנבדקו – קבלת הנטייה המינית וחשיפת הנטייה המינית לאחרים. נוסף על כך, קשרים חברתיים במסיבות ומספר חברים להט"בים נמצאו מנבאים את מידת חשיפת הנטייה המינית לאחרים. הממצאים תומכים בתאוריות גיבוש הנטייה המינית (Cass, 1996; Troiden, 1993). על פי תאוריות אלו, ככל שהנער או הנערה מרגישים מחויבות הולכת וגוברת לנטייתם המינית כחלק מזהותם האישית, הם מחפשים מסגרות חברתיות שבהן יכירו אחרים כמותם. כיוון שהמדגם הנוכחי אופייני ברמות גבוהות של קבלה עצמית של הנטייה המינית, נראה כי מידת ההשפעה הגבוהה שנמצאה לכלל המנבאים (למעט קשרים חברתיים באינטרנט) על חשיפת הנטייה המינית, תואמת את השלב שבו נמצאו רוב בני הנוער שנבדקו – ככל שהלכה וגברה קבלת הנטייה המינית וככל שבני הנוער הכירו חברים בקהילה הלהט"בית ונחשפו לקשרים חברתיים בקהילה זו, הם נטו יותר לחשוף את נטייתם המינית לאחרים (חברים ובני משפחה) (Cass, 1996). תאוריות גיבוש הנטייה המינית מדגישות את טיב הקשרים עם להט"בים שאותם יוצרים בני הנוער, כגורם המשפיע על המשך התהליך החיובי של קבלת נטייתם המינית. ואכן, הממצאים מאששים את מרכזיות שביעות הרצון מהקשרים הלהט"ביים על שני מדדי גיבוש הנטייה המינית – ככל ששביעות הרצון מהקשרים עם בני נוער להט"בים אחרים עולה, כך עולות הקבלה העצמית כמו גם חשיפת הנטייה המינית לאחרים.

מקומו של האינטרנט בחייו של נוער להט"בי

אף שקשרים חברתיים באינטרנט לא נמצאו בעלי קשר מובהק אף לאחד מהמדדים שנבדקו, מפתיעה העובדה שכיוון הקשר הסטטיסטי של הקשרים החברתיים באינטרנט נמצא הפוך מהמשוער במידת ניבוי את הרווחה הנפשית ואת ה"ציאה מהארון" (בניתוחי הרגרסיה), ובבדיקת הקשר (פירסון) בינו לבין המצוקה הנפשית. ממצאים אלו מרמזים על כך שקשרים חברתיים באינטרנט עלולים לפגוע ברווחה הנפשית ולהגביר את המצוקה הנפשית, והם תמוהים נוכח העובדה שהשימוש ברשת האינטרנט בקרב בני נוער וצעירים הוא גבוה (Fox, 2005): במדגם הנוכחי קשרים חברתיים באינטרנט היו הקשרים החברתיים הרווחים ביותר שאותם יצרו בני הנוער עם להט"בים אחרים (97% מהמדגם); כמו כן, בשנים האחרונות, עם הפיכתו של האינטרנט לכלי חברתי רווח בקרב בני נוער וצעירים, תאורטיקנים מצביעים על יתרונות רבים בשימוש בו, בעיקר עבור נוער להט"בי, בשל העובדה שניתן ליצור באמצעי תקשורת זה קשרים אנונימיים, ללא צורך בחשיפה, עובדה המפיגה את הבדידות אשר מאפיינת את תהליך גיבוש הנטייה המינית (מרציאנו, 2009; Harper Bruce, Serrano & Jamil, 2009).

אולם מחקרים עדכניים שנערכו, שבהם נבדק אופי השימוש באינטרנט בקרב בני נוער, מערערים על היתרונות שהוצגו בעבר באשר לאנונימיות וליכולת יצירת קשרים חברתיים משמעותיים עבור נוער להט"בי: היישומים שנמצאים בשימוש תדיר של נוער כיום הם הרשתות החברתיות ודפי הבלוג, אשר מחייבים חשיפה עצמית (כולל תמונה ופרטים אישיים), כמו גם שימוש במצלמת אינטרנט ליצירת קשרים (Schmitt, Dayanim & Matthias, 2008). בשונה מימיו הראשונים של האינטרנט, נראה כי בשנים האחרונות יתרונות האנונימיות והיעדר הצורך בחשיפה אישית פחתו, עובדה שעשויה להסביר את ירידת מרכזיותם של האינטרנט והקשרים החברתיים הנוצרים בו בתהליך גיבוש הנטייה המינית (ואולי להסביר את העובדה שקשרים אלו נמצאו לא מובהקים במחקר הנוכחי). נוסף על כך, המחקרים המועטים על נוער להט"בי והשימוש באינטרנט התמקדו בהתנהגויות בסיכון האופייניות לשימוש, בעיקר בקרב בנים הומואים וביסקסואלים, וביניהן קיום קשרים לצורך מין מזדמן לא מוגן, חשיפה להתעמרות ואלומות והאפשרות לחשיפה לתקיפה מינית על ידי בוגרים ומבוגרים (Harper et al., 2009). אמנם במחקר הנוכחי המיקוד (ובהתאם לכך אף השאלות שהופנו למשתתפים) היה ביצירת קשרים חברתיים, ולא מיניים, ברשת האינטרנט, אולם לא מן הנמנע כי בני הנוער שענו לשאלון התקשו להבחין בין שני סוגי הקשרים; כפי שמציין קמה (Kama, 2007), אשר כינה את האינטרנט "הגן הווירטואלי" (תחליף לחיפוש קשרים חברתיים ומיניים בגנים ציבוריים), המאפיינים הייחודיים של האינטרנט הופכים אותו לזירה שבה ניתן למצוא מין מזדמן ומהיר, גם אם המטרה הראשונה של יצירת הקשר היא חברתית או רומנטית; ייתכן שזו הסיבה לכיווני הקשר ההפוכים שנמצאו, המעידים על כך שקשרים חברתיים באינטרנט עלולים להוביל לבריאות נפשית נמוכה. דרושים מחקרים נוספים, שיתעמקו במקומו של האינטרנט בחייהם של בני נוער להט"בים על מנת לבחון לעומק את מידת ההשפעה שיש לשימוש בו על בריאותם הנפשית וגיבוש נטייתם המינית.

הבדלים בקשרים החברתיים הקשורים למגדר, נטייה מינית וגיל

על רקע מיעוט המחקר בנושא הקשרים החברתיים של נוער להט"בי, ממצאי מחקרנו מוסיפים נדבך חשוב להבנת ההבדלים בין תתי-קבוצות בנוגע למאפייני הקשרים החברתיים. המחקר מצא כי נערות נוטות להשתתף בקבוצה לנוער להט"בי וליצור בה קשרים חברתיים פחות מאשר נערים, אולם שביעות רצון מהקשרים החברתיים שהן מקיימות עם נוער להט"בי גבוהה יותר. הבדלים בין נערות לנערים בגיבוש הנטייה המינית מדגישים לרוב את העובדה שנערות נוטות ראשית ליצור קשר רגשי עם בנות מינן, ורק בגיל מאוחר יותר – קשר מיני. נערים, לעומת זאת, יוצרים לרוב קשר מיני עם בני מינם, ורק מאוחר יותר – קשר רגשי (Savin-Williams, 2005). נוסף על כך, פטרס מציין בניתוח התמונה בקבוצה לנוער להט"בי שחקר (Peters, 1997), כי התכנים המיניים שעלו בקבוצה גרמו לא אחת לקונפליקטים ולמתחים בין חברי הקבוצה הבנים, וממליץ על שימת גבולות ליצירת קשרים מיניים בקבוצה מסוג זה, תוך שמירה על מסגרת הקבוצה כחברתית בלבד. ייתכן שסיבות אלו הן הבסיס להבדלים

שנמצאו: נעורות נוטות לחפש אחר קשרים רגשיים או זוגיים כבר מגיל צעיר, וייתכן שהקבוצות לנוער להט"בי (המעורבות לנערים ולנערות) אינן מספקות לחלקן מענה זה. כמו כן, ייתכן שהמרכיב המיני המעורב במערכות היחסים בין נערים וצעירים בנים, הוא שמעיב על שביעות הרצון שלהן מן הקשרים החברתיים, נוכח העובדה שיתכן שחלק מהקשרים אינם רק חברתיים, אלא כוללים גם קשרים מיניים ואולי אף זוגיים – לרבות פרידות ומתחים המאפיינים קשרים מסוג זה. הממצאים גם מראים כי צעירים (מעל גיל 19) נוטים ליצור קשרים חברתיים במסיבות לקהילה הלהט"בית יותר מבני נוער. סביר כי הדבר קשור לזמינות מענה חברתי וקהילתי זה עבור הצעירים (מסיבות רבות מגבילות את גיל הכניסה אליהן מעל גיל 18). הממצא המשמעותי ביותר הוא ההבדלים בכל מדדי הקשרים החברתיים שנמצאו בהשוואה בין ביסקסואלים להומואים או לסביות. לביסקסואלים קשרים חברתיים מועטים יותר, שביעות רצון נמוכה מקשריהם עם נוער להט"בי וציונים נמוכים במדדי הקשרים החברתיים בקבוצה, במסיבות ובאינטרנט, בהשוואה לבני נוער הומואים ולסביות, עובדות היכולות להעיד על מצוקה גבוהה יותר בקרבם; ואמנם, מחקרים מצביעים על קבוצת הביסקסואלים כקבוצה הנמצאת בסיכון גבוה יותר לבריאות נפשית נמוכה וכבעלת קשיים רבים יותר בגיבוש הנטייה המינית (Rosario, Hunter, Maguen, Gwadz & Smith, 2001; Shilo & Savaya, forthcoming). ביסקסואלים חווים לעתים קרובות אפליה על רקע נטייתם המינית והיעדר מקורות תמיכה בקהילה הרחבה ואף בתוך הקהילה הלהט"בית, מתוך הקושי של אנשים לקבל נטייה מינית שאותה הם תופסים כ"מבולבלת" וכמערערת על הבינאריות של ההגדרות הדיכוטומיות "הומו" או "לסבית" ו"הטרנסקסואל". ממצאי המחקר הנוכחי מרמזים כי חלק מהנוער הביסקסואלי אינו מוצא את מקומו במסגרות החברתיות הקיימות, וכי הוא יוצר בהן קשרים חברתיים מועטים, בהשוואה לבני נוער הומואים ולסביות.

מגבלות המחקר והצעות למחקרי המשך

למרות שיטות הדגימה שבוצעו במחקר הנוכחי והטרוגניות המדגם (מבחינות גיל, מגדר ומקום מגורים), קשה לדעת עד כמה ניתן להכליל ממצאים אלו על כלל בני הנוער הלהט"בים בארץ. ייצוג מיעוטים (כגון ערבים ואתיופים) כמו גם דתיים במדגם המחקר היה נמוך. ייתכן שלהטיה זו תרמה שיטת איסוף הנתונים: ערבים, אתיופים ודתיים נוטים שלא להגיע לפעילויות קבוצות הנוער הלהט"ביות, ולמרות היתרונות בדגימת אינטרנט, חסרונה הבולט הוא היעדר נגישות של קבוצות חלשות מבחינה סוציו-אקונומית למחשב או לאינטרנט. זאת ועוד, על רקע הקושי לבצע דגימה הסתברותית באוכלוסייה נסתרת, סביר להניח כי כמו ברוב המחקרים הנעשים בקרב להט"ב, גם במחקר הנוכחי הצלחנו להגיע רק ל"קצה הקרחון" של האוכלוסייה (Coxson, 1996) – לאלו הנמצאים "מחוץ לארון" ושהסכימו להשתתף במחקר, בעוד רוב האוכלוסייה – זו ה"נמצאת בארון" וחוששת מחשיפה, לא השתתפה. כמו כן, העובדה ששיטת הדגימה כללה בני נוער המשתתפים בקבוצות חברתיות, יכולה להטות את הממצאים. אמנם המדגם כלל גם אחוז לא מבוטל של בני נוער וצעירים

שלא השתתפו מעולם בקבוצה חברתית וכן נמצאה הטרוגניות בהשתתפות הנבדקים בקבוצות חברתיות לנוער להט"בי ויצירת קשרים חברתיים בהן, אולם ייתכן שעצם העובדה שכמחצית מהמדגם נאסף בקבוצות חברתיות יצר הטיה. נוסף על כך, פרשנות הניתוחים הסטטיסטיים שנערכו צריכה להיעשות בזהירות רבה, במיוחד מאחר שמדובר במערך מחקר מתאמי ולא ניסויי. ממצאי ניתוחי הרגרסיה מהווים תמיכה בהשערות שאוששו, אולם אין לראות בממצאים שהוצגו באשר לקשר שבין מדדי הקשרים החברתיים למשתני התוצאה, בבחינת אישוש לסיבתיות. זאת ועוד, למרות הממצא על אודות מרכזיותן של הקבוצות החברתיות בהשפעה על בריאותם הנפשית ותהליך גיבוש נטייתם המינית של בני הנוער והצעירים, ובעיקר נוכח המרכזיות שיש לקשרים חברתיים בחיי נוער להט"בים, יש צורך במחקרי אורך, בעיקר כאלו שישתמשו במערך ניסויי שיוכל לבחון את מידת השפעתן של הקבוצות על משתתפים לפני כניסתם לפעילות קבוצתית ולאחריה, כמו גם את ההשפעות ארוכות הטווח שלהן על הבריאות הנפשית וגיבוש הנטייה המינית. לבסוף, במחקר זה נעשה שימוש בכלי קטגוריאלי ורווח לזיהוי העצמי של המשתתפים במחקר כהומואים, לסביות או ביסקסואלים. בשדה המחקר בתחום, הליך זיהוי עצמי זה מקובל ונפוץ (Sell, 2007). עם זאת, השימוש בקטגוריות מובחנות של הגדרה עצמית של הנטייה המינית אינו מאפשר בחינה מעמיקה ומורכבת יותר של ההגדרה העצמית הקשורה לנטייה המינית של המשתתפים (Chung & Katayama, 1996).

תרומת המחקר לפרקטיקה

על פי הספרות התאורטית הקשורה לגיבוש נטייה מינית (Cass, 1996; Savin-Williams, 2005) ובהתאם לממצאי המחקר הנוכחי, שאיששו מחקרית את מרכזיותן של קבוצות חברתיות לנוער להט"בי בתרומה לבריאותם הנפשית ולגיבוש נטייתם המינית של בני נוער הומואים, לסביות וביסקסואלים, נראה כי מענה קבוצתי-חברתי זה הוא היעיל והמשמעותי ביותר בסיוע ובעזרה לבני הנוער. על אנשי מקצוע ומחנכים להכיר בחשיבותן של קבוצות הנוער להט"בי ובתרומתן לחייהם של בני הנוער ולהציע אותן כמענים לבני נוער וצעירים שעמם הם עובדים, המתמודדים עם נושאים הקשורים לנטייתם המינית. כמו כן, על מפעילי ויוזמי קבוצות חברתיות לנוער להט"בי להיות ערים לא רק לקיומן של הקבוצות והנגשתן לכלל בני הנוער, אלא גם לטיב הקשרים הנוצרים בהן בקהילה להט"בית בכלל. לעתים, החוויות שבני נוער חווים בפגשם את הקהילה להט"בית ואת מקומות הבילוי שלה הן שליליות ועלולות להעיב על בריאותם הנפשית ועל תהליך גיבוש נטייתם המינית (Cass, 1996; Troiden, 1993). קמה (2003) ציין את התחושות השליליות שעלולים לחוש הומואים בתחילת תהליך גיבוש נטייתם המינית הנחשפים לאווירה המינית הקיימת במקומות בילוי רבים, אווירה הנתפסת לעתים כמאוסה ומאיימת. נראה כי עבודה ושימת דגש על יחסים בין-אישיים בקבוצות וסיוע בעיבוד טיב הקשרים הנוצרים בהן ובמסגרות אחרות בקהילה להט"בית שבהן מבקרים בני הנוער והצעירים, יוכלו לסייע בהגברת שביעות רצונם של אלו מהקשרים החברתיים שהם יוצרים.

נוכח ממצאי המחקר על הקשיים שאותם חווים בני נוער וצעירים ביסקסואלים, אנו ממליצים לאנשי החינוך והטיפול כמו גם ליוזמי ומארגני קבוצות חברתיות לנוער להט"בי, לשים דגש על קבוצה זו, לעודד יצירת מסגרות נגישות ומתאימות עבורם וליצור בקבוצות הקיימות תכנים ופעילויות שיעודדו אותם לקחת בהם חלק ולהיתרם מהם. נוסף על כך, למרות ההנחה הרווחת בשנים האחרונות כי האינטרנט הפך למסגרת המשמעותית והמרכזית עבור בני נוער וצעירים, המחקר הנוכחי לא מצא כי פעילות חברתית ברשת האינטרנט תורמת לבריאות נפשית חיובית ומסייעת בגיבוש הנטייה המינית; יתרה מכך, הממצאים מרמזים על תרומה שלילית לשימוש באינטרנט כמענה חברתי עבור נוער וצעירים להט"בים. נראה כי יש לסייע לבני הנוער בעיבוד חוויותיהם הקשורות לקשרים חברתיים הנוצרים דרך האינטרנט, כמו גם להכיר בסיכונים ובסכנות העלולים להיות תוצר לוואי של יצירת קשרים חברתיים בו (Harper et al., 2009).

מקורות

- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2009). **שנתון סטטיסטי לישראל 2009 – מספר 60**. ירושלים: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
- מינצר, א' (1998). **הקשר בין יציבות וסיפוק בקשרים קרובים לבין סגנון קרבה, זהות הומוסקסואלית ותמיכה חברתית אצל גברים הומוסקסואלים בישראל**. עבודת דוקטור, האוניברסיטה העברית בירושלים.
- מרציאנו, א' (2009). תפקיד הפורומים הווירטואליים בהתמודדותם של נערים הומואים עם תהליך היציאה מהארון. **מסגרות מדיה**, 4, 1–28.
- פלוריאן, ו' ודרורי, י' (1990). שאלון הבריאות הנפשית (MHI) תכונות פסיכומטריות ונתונים נורמאטיביים באוכלוסיה הישראלית. **פסיכולוגיה**, ב' (1), 26–35.
- קמה, ע' (2003). **העיתון והארון: דפוסי תקשורת של הומואים**. תל אביב: הקיבוץ המאוחד.
- רביץ, ג' (1981). **הקשר בין חשיפה של אוריינטציה מינית הומוסקסואלית לבין קשר אינטימי ומגורים עם בן זוג הומוסקסואל**. עבודת מוסמך, אוניברסיטת תל-אביב.
- שילה, ג' (2007). **החיים בוורוד: בני נוער וצעירים הומואים, לסביות, ביסקסואלים וטרנסג'נדרים**. תל אביב: רסלינג.
- שילה ג' ופזמוני-לוי, א' (2008). **מחקר אקלים בתי ספר 2008 – מצבם של תלמידים הומואים ולסביות במערכת החינוך בישראל: דו"ח מחקר**. תל אביב: ארגון הנוער הגאה.
- שילה, ג', פזמוני-לוי, א', קמה, ע', לביא, ש' ופנחסני, ב' (2006). **גאים במדים: מצבם של חיילים וחיילות הומואים ולסביות בצה"ל: דוח מחקר**. תל אביב: ארגון נוער גאה.
- Anderson, A. L. (1998). Strengths of gay male youth: An untold story. *Child & Adolescent Social Work Journal*, 15, 55–71.
- Bell, A. P., & Weinberg, M. S. (1978). *Homosexualities: A study of diversity among men and women*. New York: Simon & Schuster.
- Bradford, J., Ryan, C., & Rothblum, E. D. (1994). National lesbian health care survey: Implications for mental health care. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 62, 228–242.
- Byrne, B. M. (2001). *Structural equation modeling*. London: Lawrence Erlbaum Associates.

- Cass, V. C. (1996). Sexual orientation identity formation: A western phenomenon. In R. P. Cabaj & T. S. Stein (Eds.), *Textbook of homosexuality and mental health* (pp. 227–251). Washington, DC: American Psychiatric Press.
- Chung, Y. B., & Katayama, M. (1996). Assessment of sexual orientation in lesbian/gay/bisexual studies. *Journal of Homosexuality*, 30, 49–62.
- Conyne, R. K. (1997). Group work ideas I have made aphoristic (for me). *Journal for Specialists in Group Work*, 22, 149–156.
- Coxon, A. P. M. (1996). *Between the sheets: Sexual diaries and gay men's sex in the era of AIDS*. London: Cassell.
- D'Augelli, A. R. (2006). Developmental and contextual factors and mental health among lesbian, gay, and bisexual youths. In A. M. Omoto & H. S. Kurtzman (Eds.), *Sexual orientation and mental health* (pp. 37–53). Washington, DC: American Psychological Association.
- D'Augelli, A. R., & Hershberger, S. L. (1993). Lesbian, gay, and bisexual youth in community settings: Personal challenges and mental health problems. *American Journal of Community Psychology*, 21, 1–28.
- D'Augelli, A. R., Pilkington N., & Hershberger, S. L. (2002). Incidence and mental health impact of sexual orientation victimization of lesbian, gay, and bisexual youths in high school. *School Psychology Quarterly*, 17, 148–160.
- DeBord, K. A., & Perez, R. M. (1999). Group counseling theory and practice with lesbian, gay, and bisexual clients. In R. P. Perez, K. A. DeBord & K. J. Bieschke (Eds.), *Handbook of counseling and psychotherapy with lesbian, gay, and bisexual clients* (pp. 183–206). Washington, DC: American Psychology Association.
- Diamond, L. M., & Savin-Williams, R. C. (2003). Explaining diversity in the development of same-sex sexuality among young women. In L. D. Garnets & D. C. Kimmel (Eds.), *Psychological perspectives on lesbian, gay, and bisexual experiences* (pp. 130–149). New York: Columbia University Press.
- Elizur, Y., & Mintzer, A. (2001). A framework for the formation of gay male identity: Process associated with adult attachment style and support from family and friends. *Archives of Sexual Behavior*, 30, 143–168.
- Elizur, Y., & Ziv, M. (2001). Family support and acceptance, gay male identity formation, and psychological adjustment: A path model. *Family Process*, 40, 125–145.
- Floyd, F. J., & Stein, T. S. (2002). Sexual orientation identity formation among gay, lesbian, and bisexual youths: Multiple patterns of milestone experiences. *Journal of Research on Adolescence*, 12, 167–191.
- Fox, C. (2005). *Digital divisions: Internet & American life project*. Washington DC: PEW.
- Gibson, P. (1994). *Gay male and lesbian youth suicide: Report of the secretary task force on youth suicide*. Washington DC: U.S. Department of Health and Human Services.
- Grossman, A. H., & Kerner, M. S. (1998). Support networks of gay male and lesbian youth. *Journal of Gay, Lesbian, and Bisexual Identity*, 3, 27–46.
- Harper, G. W., Bruce, D., Serrano, P., & Jamil, O. B. (2009). The role of the internet in sexual identity development of gay and bisexual male adolescents. In P. L. Hammack

- & B. J. Cohler (Eds.), *The story of sexual orientation* (pp. 297–326). Oxford: Oxford University Press.
- Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1–55.
- Kama, A. (2005). LGBT youth in Israel. In J. T. Sears (Ed.), *Youth, education, and sexualities: An international encyclopedia* (pp. 453–457). Westport, CT: Greenwood.
- Kama, A. (2007). Israeli gay men's consumption of lesbigay media: "I'm not alone . . . in this business". In K. G. Barnhurst (Ed.), *Media queered: Visibility and its discontents* (pp. 125–142). New York: Peter Lang.
- Keleges, S. M., Hayes, R. B., & Coates, T. J. (1996). The Empowerment Project: A community level HIV prevention intervention for young gay men. *American Journal of Public Health*, 86, 1129–1136.
- Kertzner, R. M., Meyer, I. H., Frost, M. D., & Stirrat, M. J. (2009). Social and psychological well-being in lesbian, gays and bisexuals: The effects of race, gender, age, and sexual orientation. *American Journal of Orthopsychiatry*, 79(4), 500–510.
- Lee, C. (2002). The impact of belonging to high school gay/straight alliance. *The High School Journal*, 85(3), 13–26.
- Maczewski, M. (2002). Exploring identities through the internet: Youth experiences online. *Child & Youth Care Forum*, 31(2), 111–129.
- Meyer, I. H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in LGB population: Conceptual issues and research evidence. *Psychological Bulletin*, 129(5), 674–697.
- Meyer, I. H. (2007). Prejudice and discrimination as social stressors. In I. H. Meyer & M. E. Northridge (Eds.), *The health of sexual minorities* (pp. 242–267). New York: Springer.
- Meyer, I. H., & Willson, P. A. (2009). Sampling lesbian, gay, and bisexual populations. *Journal of Counseling Psychology*, 56(1), 23–31.
- Peters, A. J. (1997). Themes in group work with lesbian and gay adolescents. *Social Work with Groups*, 20(2), 51–69.
- Pizmony-Levy, O., Shilo, G., & Pinhasi, B. (2009). Is there a new Israeli gay teenager? *Journal of GLBT Youth*, 6(4), 340–368.
- Reynolds, A. L., & Hanjorgiris, W. F. (2007). Coming out: Lesbian, gay, and bisexual identity development. In R. M. Perez, K. A. DeBord & K. J. Bieschke (Eds.), *Handbook of counseling and psychotherapy with lesbian, gay and bisexual clients* (2nd ed., pp. 35–56). Washington, DC: American Psychological Association.
- Rosario, M., Hunter, J., Maguen, S., Gwadz, M., & Smith, R. (2001). The coming-out process and its adaptational and health-related associations among gay, lesbian, and bisexual youths: Stipulation and exploration of a model. *American Journal of Community Psychology*, 29(1), 133–160.
- Savin-Williams, R. C. (1998). The disclosure to families of same sex attractions by lesbian, gay, and bisexual youths. *Journal of Research on Adolescence*, 8, 49–68.
- Savin-Williams, R. C. (2001). A critique of research on sexual-minority youths. *Journal of Adolescence*, 24, 5–13.

- Savin-Williams, R. C. (2005). *The new gay teenager*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Schmitt, K. L., Dayanim, S., & Matthias, S. (2008). Personal homepage construction as an expression of social development. *Development Psychology*, 44(2), 496–506.
- Sell, R. L. (2007). Defining and measuring sexual orientation for research. In I. H. Meyer & M. E. Northridge (Eds.), *The health of sexual minorities: Public health perspectives on LGBT population* (pp. 355–374). New York: Springer.
- Shilo, G., & Savaya, R. (forthcoming). Effects of family and friend support on LGB youths' mental health and sexual orientation milestones. *Family Relations*.
- Tikkanen, R., & Ross, M. W. (2000). Looking for sexual compatability: Experiences among Swedish men in visiting internet gay chat rooms. *Cyber Psychology & Behavior*, 3, 605–616.
- Troiden, R. (1993). The formation of homosexual identities. In L. D. Garnets & D. C. Kimmel (Eds.), *Psychological perspectives on lesbian and gay male experiences* (pp. 191–217). New York: Columbia University Press.
- Veit, C. T., & Ware, J. E. (1983). The structure of psychological distress and well-being in general population. *Journal of Consultation Clinical Psychology*, 51, 730–742.
- Vincke, J., & Van-Heering, K. (2004). Summer holiday camps for gay and lesbian young adults: An evaluation of their impact on social support and mental well-being. *Journal of Homosexuality*, 47, 33–46.
- Walzer, L. (1999). *Between Sodom and Eden: A gay journey through today changing Israel*. New York: Columbia University Press.
- Whitbeck, L. B., Chen, X., Hoyt, D. R., Tyler, K. A., & Johnson, K. E. (2004). Mental disorder, subsistence strategies, and victimization among gay, lesbian, and bisexual homeless and runaway adolescents. *The Journal of Sex Research*, 41(4), 329–342.
- Wright, E. R., & Perry, B. L. (2006). Sexual identity distress, social support, and the health of gay, lesbian and bisexual youth. *Journal of Homosexuality*, 51(1), 81–110.